

Poglavlje prvo

1

Sa mesta gde je mirno ležao na svom *kangu*, uzvišenju namenjenom za spavanje napravljenom od cigala i nabijene zemlje, pastor Malori je video sjajan crveni zrak svetla koji je obasjavao ružičaste grudi Device Marije i buckasto lice gologuzog Božanskog Deteta u njenim rukama. Kiše koje su padale prošlog leta ostavile su žute mrlje na ovoj slici u ulju dajući Devici Mariji i Božanskom Detetu bezizražajan izgled. Dugonogi pauk visio je o srebrnoj niti na suncem obasjanom prozoru, njišući se na blagom povetarcu. „Pauci ujutro donose sreću, a uveče obećavaju bogatstvo.” Tako je rekla bleđa ali lepa žena jednog dana kad je ugledala jedno od tih osmonogih stvorenja. Ali na kakvu to sreću ja imam pravo? Kroz glavu su mu proletele sve one bajne grudi i guze iz njegovih snova. Napolju je čuo tandrkanje taljiga i klicanje ždralova crvenih temena iz udaljene močvare, kao i ljutito meketanje njegove koze. Vrapci su bučno udarali o papirni prozorski zastor. Svrake, takozvane ptice sreće, kreštale su napolju na topolama. Danas se činilo da se u vazduhu osećala sreća. A onda mu se u glavi razbistrilo i lepa žena sa zapanjujuće velikim stomakom bučno se pojavila okružena zaslepljujućom svetlošću. Njene nervozne usne su podrhtavale kao da se spremala da nešto kaže. Bila je u jedanaestom mesecu, tako da

je danas sigurno bio taj dan. Pastor Malori je u trenutku shvatio značenje pauka i svraka. Pridigao se i sišao sa *kanga*.

Podigavši crni zemljani krčag, izašao je na ulicu iza crkve, gde je video Šanguan Li, ženu kovača Šangnan Fulua koja je presamitivši se čistila ulicu ispred radnje. Zadrhtali su mu srce i usne. „Dragi bože”, mrmljao je, „svemogući bože...” Prekrstio se ukrucenim prstom polako, unatraške, i otišao u ugao da na miru osmotri visoku bremenitu Šanguan Li koja je tiho i odsutno čistila rosom natopljenu prašinu u đubrovnik, pažljivo odvajajući otpatke i bacajući ih na stranu. Pokreti su joj bili nespretni, ali energični; metla ispletena od kitnjastih cvetova zlatnog sirka bila je kao igračka u njenim rukama. Kada je napunila đubrovnik i sabila prašinu, uspravila se.

Baš kada je Šanguan Li došla do vrha uličice, čula je iza sebe metež i okrenula se da vidi šta je posredi. Neke žene su dolazile trčeći kroz crnu kapiju vile „Sreća”, kuće u kojoj je živela najviđenija porodica u gradu. Na sebi su imale prnje, a lice im je bilo umrljano čađu. Zašto su ove žene, inače obučene u svilu i saten, i koje nikad nisu bile viđene bez rumenila i karmina, obučene ovako? Baš tada je kočijaš, svima znan kao Stara Senica izronio iz dvorišta preko puta na svojim novim kolima sa tamnozelenim krovom i gumenim točkovima. Žene su se na njih uzverale i pre nego što su se kola sasvim zaustavila. Kočijaš je skočio dole i seo na jednog kamenog lava, još vlažnog, da bi na miru popušio lulu. Sima Ting, upravnik imanja na kojem je vila „Sreća”, izašao je iz dvorišta sa puškom za ptice; pokreti su mu bili brzi i spretni kao u mladića. Skočivši na noge, kočijaš je bacio pogled na upravnika, a ovaj mu je zgrabio lulu iz ruku, bučno povukao nekoliko dimova, a onda pogledao u zaruđelo nebo i jako zevnuo. „Vreme je da idemo”, rekao je. „Sačekaj me kod mosta na Crnoj reci. Brzo ću doći.”

Sa uzdama u jednoj i bičem u drugoj ruci, kočijaš je okrenuo kola. Žene na krevetu iza njega povikale su i zagraktale. Bič je

fjuknuo kroz vazduh, i konji su krenuli kasom. Mesingana zvonca oko konjskih vratova zapevala su živahno, točkovi kola su zaškripali po prašnjavom putu, a iza kola se podigao oblak prašine.

Pomokrivši se nasred puta, Sima Ting je viknuo u pravcu sada već udaljenih kola, a onda prigrlio svoju pušku za ptice i popeo se na osmatračnicu, platformu visoku trideset stopa koju je podupiralo devedeset devet debelih balvana sa crvenom zastavom na vrhu, koja je ovog vlažnog jutra mlitavo visila. Šanguan Li ga je posmatrala dok je gledao prema severozapadu. Sa svojim dugim vratom i isturenim ustima pomalo je ličio na gusku na pojilu.

Oblak paperjaste izmaglice kotrljao se preko neba i progutao Sima Tinga, a onda ga ispljunuo. Krvavocrvena zora obojila mu je lice u crveno. Njegovo lice se Šanguan Li činilo prekriveno slojem bleštavog lepljivog sirupa. Kada je podigao pušku za ptice iznad glave, lice mu je bilo crveno kao petlova kresta. Ona je čula slabo škljocanje metala. Bio je to okidač koji je potisnuo udarnu iglu. Oslonivši kundak puške na rame, stajao je svečano i čekao. To isto je radila i Šanguan Li, dok su joj ruke utrnule od teškog đubrovnika, a vrat ju je bolelo od krivljenja pod tako iscrpljujućim uglom. Sima Ting je spustio pušku za ptice i namrštio se kao mali dečak koji se duri. Čula je kako proklinje pušku: „Ti mali skote, kako se usuđuješ da ne pucaš!” Ponovo ju je podigao i povukao okidač. Bum! Oštar zvuk iz puščane cevi pratio je plamen, u isto vreme zaklanjajući sunčeve zrake i osvetljavajući njegovo crveno lice. A onda je eksplozija razbila tišinu koja je vladala nad selom; sunčeva svetlost je ispunila nebo briljantnim bojama, kao da je vila sa vrha oblaka sipala na zemlju blistave cvetne latice. Iako je bila tek žena kovača, snalazila se sa čekićem i nakovnjem tako dobro da je o tome njen muž mogao samo da sanja. Od samog pogleda na čelik i vatru uzburkala bi joj se krv. Čelični čekić udara užareni metal, varnice lete, košulja je natopljena znojem, potoci slane vode slivaju se između opuštenih grudi, ljuti vonj čelika i krvi ispunjava prostor

između neba i zemlje. Videla je kako se Sima Ting trgnuo unazad na svom visokom mestu, a vlažni jutarnji vazduh se natopio mirisom baruta. Kružeci oko majušne platforme slao je upozorenje svim stanovnicima Severoistočnog Gaomija.

„Stariji sugrađani, Japanci dolaze!”

2

Šanguan Li je ispraznila đubrovnik na otkrivenu površinu *kanga* na kome su asura i posteljina bili savijeni i stavljeni na stranu, a zatim je zabrinuto pogledala u svoju snahu Šanguan Lu, koja je stenjala čvrsto stežući ivicu *kanga*. Kada je obema rukama sabila zemlju, nežno joj je rekla: „Sada se možeš ponovo popeti.”

Šanguan Lu je drhtala dok ju je njena svekrva nežno gledala. Dok je tužno piljila u ljubazno lice starice, njene blede usne su zadrhtale, kao da je htela nešto da kaže.

„Đavo je ponovo ušao u onog starog prokletnika Sima kad puca iz puške tako rano ujutro!”, izjavila je Šanguan Li.

„Majko...”, rekla je Šanguan Lu.

Tapšući rukama kako bi skinula prašinu, Šanguan Li je nežno promrmljala: „Dobra moja snajo, daj sve od sebe! Ako i ovo bude devojčica, bila bih luda kad bih nastavila da te branim.”

Iz očiju Šanguan Lu kapale su suze dok je grizla usnu; pridržavajući svoj istureni stomak popela se opet na *kang* prekriven prašinom.

„Ovo si već iskusila”, rekla je Šanguan Li dok je na *kang* stavljala trubu bele vate i makaze. „Hajde, porodi se.” A onda je, mršteći se od nestrpljenja, rekla: „Tvoj svekar i Lajdin tata su u štali gde neguju crnu magaricu. Ovo će joj biti prvo magarence, pa bi trebalo da ja budem tamo i da im pomažem.”

Šanguan Lu je klimnula glavom. Začula se još jedna eksplozija praćena lajanjem preplašenih pasa. Gromki glas Sima Tinga

dopirao je u naletima: „Sugrađani, bežite da sačuvate živu glavu, ne čekajte ni minuta...” Osetila je da se beba rita, kao da odgovara na povike Sima Tinga, a probadajući bol naterao je kapi užeglog znoja da izađu iz svake pore na njenom telu. Stisnula je zube da bi suzbila vrisak. Kroz suze koje su joj zamaglile pogled videla je bujnu crnu kosu svoje svekrve dok je klečala kraj oltara i stavljala tri štapića kineskog tamjana od sandalovine u Guanjinov gorionik. Mirišljavi dim se izvio i brzo ispunio sobu.

„Milostivi Bodisitva Guanjine, koji pomažeš potlačene i siromašne, zaštitite me i sažali se na mene, pomozite da se u ovoj porodici rodi sin...” Pritiskajući svoj izbočen, nabrekli trbuh obema rukama, koje su bile hladne na dodir, Šangguan Li je piljila u zagonetno sjajno lice keramičkog Guanjina, nemo se moleći u njegovom oltaru a suze su joj ponovo potekle. Skinuvši mokre pantalone i podvrnuvši nagore košulju kako bi otkrila stomak i grudi, zgrabila je ivicu *kanga*. Posle svake kontrakcije, prstima je prolazila kroz svoju zamršenu kosu i naslanjala se na smotanu asuru i stabljike sirka. Komad živinog ogledala u prozoru sa rešetkama odražavao je njen profil. Kosa mokra od znoja, duge kose oči bez sjaja, bled nos sa jakim hrbatom i pune, ali ispucale usne koje nisu prestajale da drhte. Sunčevi zraci vlažni od rose probijali su se kroz prozor i padali joj na stomak. Njegove izuvijane, nabrekle vene i rupičasta koža izgledali su joj strašno; spopala su je pomešana osećanja, mračna i vedra, kao čisto plavo nebo u Severoistočnom Gaomiju po kojem se kotrljaju tamni kišni oblaci. Nije mogla da podnese da gleda taj ogromni, čudnovato zategnuti stomak.

Jednom je sanjala da je njen fetus komad hladnog čelika. Drugi put da je velika krastava žaba. Pomisao na komad čelika mogla je da podnese, ali ježila se od pomisli na žabu krastaču. „Gospode na nebesima, zaštitite me... časni preci, zaštitite me... bogovi i demoni odasvud, zaštitite me, poštedite me, dopustite da rodim zdravog dečaka... sine moj, dođi majci. Oče nebeski, majko zemljo, žuti

dusi i lisičije vile, pomozite mi, molim vas...” I tako je ona molila i preklinjala rastrzana kontrakcijama. Dok se držala za asuru pod sobom, mišići su joj se zgrčili i iskočili, oči iskolačile. Zrak crvenog svetla bio je ispunjen jarkim belim nitima koje su se vrtele i uvijale i skupljale pred njom kao srebro koje se topi u peći. Na kraju, ipak nije mogla snagom volje da spreči da joj se sa usana otme krik; proleteo je kroz rešetku na prozoru i odzvanjao je ulicama i sporednim putevima gde se sudario sa vikom Sima Tinga i isprepleo se sa njom, vitica od zvuka koja se vijugajući se uvukla u dlakave uši visokog, suvog, povijenog Švedanina pastora Malorija sa velikom glavom i čupavom riđom kosom. On je prestao da se penje uz trule stepenice zvonika. Njegove su tamnoplave ovčije oči, uvek vlažne i suzne, sposobne da te taknu do dna duše, odjednom veselo zasijale prenuvši se od razdraganosti. Prekrstivši se svojim kratkim, debelim crvenim prstima izgovorio je teškim, gaomi akcentom: „Svemogući bože...” Počeo je ponovo da se penje, a kada je stigao do vrha, zazvonio je zardašim, bronzanim zvonom. Sumoran zvuk se razlegao kroz maglom obavijenu ružičastu zoru.

Baš u trenutku kada se razlegla prva zvonjava i vazduhom se proneo uzvik upozorenja da Japanci napadaju, između nogu Šangan Li pokuljala je plodova voda. U vazduhu se osećao miris kože nalik na miris ovčetine, kao i povremeno jak a povremeno slab miris cvetova rogača. U mislima je videla neverovatno jasno kako sa pastorom Malorijem vodi ljubav ispod drveta rogača, ali pre nego što je osetila bilo kakvo zadovoljstvo zbog tog sećanja, u sobu je utrčala njena svekrva, ruku poprskanih krvlju, preplašivši je kada je videla da joj se o ruke odbijaju zelene varnice.

„Da li se beba već rodila?”, upitala je njena svekrva, skoro vičući.

Ona je postidičeno zavrtela glavom.

Glava njene svekrve se tresla i sijala je na suncu, i ona je sa iznenađenjem primetila da je starica osedela.

„Mislila sam a ćeš se do sada poroditi.” Šanguan Li je pružila ruku i dodirnula joj stomak. Te ruke – velikih zglobova, tvrdih noktiju, grube kože, prekrivene krvlju – naterale su je da se zgrči; ali nije imala snage da se odmakne od njih dok su se bezobzirno spuštale na njen nabrekli trbuh, od čega joj je srce zastalo a kroz utrobu su joj prostrujali ledeni žmarci. Kriknula je nekontrolisano od užasa, ne od bola. Ruke su pipale, pritiskale i najzad lupile stomak, kao da su proveravale lubenicu da li je zrela. Konačno su se sklonile, i visile su obavijene sunčevim zracima, teške, klonule, kao da su se odvojile od nezrele lubenice. Svekrva joj je lebdela pred očima kao duh, osim njenih ruku koje su bile čvrste, strašne, samostalne, slobodne da tumaraju kud im je volja. Činilo joj se da glas njene svekrve dolazi izdaleka, iz dubine jezerceta, nošen smradom blata i mehurićima vazduha koje za sobom u vodi ostavlja rak: „Kada za to dođe vreme, lubenica pada na zemlju i ništa je ne može zaustaviti... moraš da izdržiš, ha-ha, hu-hu, hoćeš da ti se ljudi rugaju? Zar te ne brine to što će ti se smeјati tvojih sedam ljubljenih ćerki?” Gledala je kako se jedna od tih ruku spušta slabašno i odvratno ponovo lupa po njenom stomaku, proizvodeći tihe, tupe, potmule udarce, kao po skvašenom dobošu od kozije kože. „Sve ste vi mlade žene razmažene. Kada je tvoj muž došao na ovaj svet, ja sam sve vreme zašivala donove cipela...”

Konačno su tupi udarci prestali i ruka se povukla nazad u senku gde su njeni nejasni obrisi delovali kao kandže divlje zveri. Glas njene svekrve je titrao u mraku, a povetarac je nosio miris cvetova rogača. „Pogledaj taj stomak, ogroman je i prekriven čudnim mrljama. Mora da je dečak. To je sreća za tebe i za mene i, zapravo, za celu porodicu Šanguan. Bodisatva, budi ovde sa njom, Gospode na nebesima, pomози joj. Bez sina, bićeš samo rob celog svog života, ali sa njim – bićeš gospodarica. Verovala ti meni ili ne, to zavisi samo do tebe. Zapravo, nije...”

„Verujem, majko, verujem vam!”, rekla je Šanguan Lu puna poštovanja. Pogled joj je pao na tamne mrlje na zidu, a srce joj se ispunilo tugom kada su joj navrla sećanja na ono što se dogodilo pre tri godine. Tek što je rodila svoju sedmu ćerku, Šanguan Ćijudi, zbog čega je njen muž Šanguan Šous, bio toliko zaslepljen besom da je na nju bacio čekić, pogodivši je pravo u glavu i umrljavši zid njenom krvlju.

Svekrva je stavila pored nje korpu okrenuvši je naopako. Njen glas je goreo iz mraka kao plamen šumskog požara: „Reci ovo: dete u mom stomaku je kraljevski dečaćić. Reci to!” Korpa je bila puna kikirikija. Ženino lice je zračilo setnom dobrotom; bila je delom božanstvo, delom nežni roditelj i Šanguan Lu je bila tronuta do suza.

Svekrva joj je gurnula u ruku nekoliko kikirikija i rekla joj da izgovori: „Kikiriki, kikiriki, kikiriki, dečaci i devojčice, ravnoteža između jina i janga.”

Zahvalno uzimajući kikiriki u ruku, ponovila je mantru: „Kikiriki, kikiriki, kikiriki, dečaci i devojčice, ravnoteža između jina i janga.”

Šanguan Li se sagnula, a suze su joj nekontrolisano tekle. „Bodisatva, budi sa njom. Gospode na nebesima, pomози joj. Uskoro će velika radost zadesiti porodicu Šanguan! Lajdina majko, lezi ovde i ljušti kikiriki dok ne dođe vreme. Naša magarica samo što se nije oždrebila. To joj je prvo magarence pa zato neću moći da ostanem sa tobom.”

„Idite, majko”, rekla je Šanguan Lu ganutljivo. „Gospode na nebesima, čuvaj crnu magaricu koja pripada porodici Šanguan, i daj da se nesmetano oždrebi.”

Uzdahnuvši, Šanguan Li je izašla kroz vrata posrćući.

3

Prigušena svetlost koju je bacala prljava uljana lampa, za koju se koristilo ulje od mahunarki, treperila je nemirno, i pramenje crnog dima izvijalo se sa vrhova plamena. Miris ulja iz lampe stapao se sa mirisom magarećeg izmeta i mokraće. Vazduh je zaudarao. Crna životinja je ležala na zemlji između žrvnja i tamnozelenog kamenog korita. Kada je ušla, Šanguan Li je mogla videti samo treperavu svetlost lampe, ali je čula zabrinuti glas Šanguan Fulua: „Šta je do-bila?”

Okrenula se prema glasu i napućila usne, a onda je prešla preko prostorije, prošla pored magareta i Šanguan Šousija, koji je životinji masirao stomak; otišla je do prozora i pocepala papirni zaklon. Pregršt sunčevih zraka obasjalo je suprotni zid. A onda je otišla do žrvnja i ugasila lampu, puštajući da miris sagorelog ulja nadvlada ostale jake mirise. Tamno, masno lice Šanguan Šousija poprimilo je zlatni odsjaj; njegove sićušne crne oči svetlucale su kao užareno ugljevlje. „Majko”, rekao je uplašeno, „hajde da idemo. Svi su pobjegli iz vile 'Sreća'. Japanci će uskoro biti ovde...”

Šanguan Li je piljila u svog sina sa izrazom lica koji je govorio: zašto ne možeš da budeš muško? On je pognuo svoje znojavo lice izbegavajući njen pogled.

„Ko ti je rekao da dolaze?” Šanguan Li je ljutito tražila da joj kaže.

„Upravnik imanja iz vile 'Sreća' pucao je iz puške i izvikivao upozorenje”, promrmaljao je Šanguna Šousi dok je brisao znojavo lice rukom koja je bila prekrivena magarećim dlakama. Izgledala je slabašno u poređenju sa rukom njegove majke. Usne koje su mu podrhtavale kao usne bebe koja sisa, smirile su se kada je naglo podigao glavu. Načuljivši svoje majušne uši osluškujući, rekao je: „Majko, oče, čujete li ono?”

Hrapavi glas Sima Tinga sporo je dopirao do štale. „Starci, majke, ujaci, tetke – braćo, snahe – braćo i sestre – bežite glavom bez obzira, bežite dok još možete, sakrijte se u polju dok prođe opasnost. Japanci dolaze – ovo nije lažna uzbuna, ovo se zaista dešava. Seljani, ne gubite vreme, bežite, nemojte da dajete svoj život za nekoliko oronulih koliba. Planine će biti zelene samo dok ste živi, zemlja će se okretati samo dok ste živi, seljani, bežite dok možete, ne čekajte da bude kasno...”

Šanguan Šousi je skočio na noge. „Čuješ li to, majko? Hajdemo!”

„Da idemo? Kuda?“, pitala je Šanguan Li tužno. „Naravno da su ljudi iz vile ‘Sreća’ pobegli. Ali zašto bismo i mi se mi? Mi smo kovači i poljoprivrednici. Ne dugujemo caru novac za carinu niti državi porez. Mi smo lojalni građani ko god bio na vlasti. I Japanci su ljudi, zar ne? Oni su okupirali severoistok, ali gde bi im bio kraj bez prostih ljudi koji navodnjavaju polja i plaćaju zakup? Ti si mu otac, glava porodice, reci mi, da li sam u pravu?”

Usne Šanguan Fulua su se razdvojile otkrivajući niz jakih, žutih zuba. Bilo je teško reći da li se osmehuje ili se mršti.

„Pitala sam te nešto!“, povikala je ona ljutito. „Šta dobijaš time što mi pokazuješ te žute zube? Ne mogu da iscedim ni reč iz tebe, čak ni kamenim valjkom!”

Šanguan Fulu je snuždeno rekao: „Zašto pitaš mene? Ako kažeš da idemo, ići ćemo, ako kažeš da ostanemo, ostaćemo.”

Šanguan Li je uzdahnula. „Ako su nam zvezde naklonjene, biće sve u redu. Ako nisu, mi tu ništa ne možemo. Prema tome, idi za poslom i pritiskaj joj stomak!”

Otvarajući i zatvarajući usta da bi se okuražio, Šanguan Šousi je glasno zapitao, ali bez mnogo samopouzdanja: „Da li se beba rodila?”